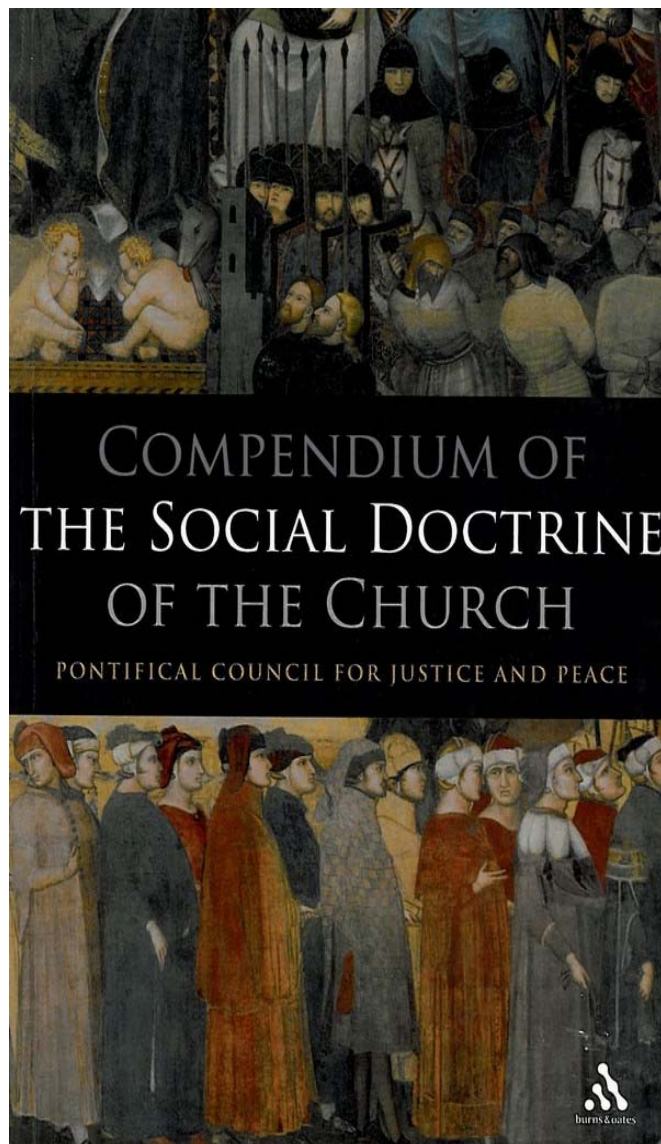

DEN KATOLSKE KIRKES SOSIALLÆRE

Dette heftet er et sammendrag av
"Compendium of the Social Doctrine of the Church"
utgitt av *Det pavelige råd for rettferdighet og fred.*

Den katolske kirkes sosiallære

Dette heftet om katolsk sosiallære gir en kort presentasjon av hva sosiallæren er, hvilke verdier og prinsipper den bygger på, hvilke temaområder den dekker, og hvem den er skrevet for. Med heftet ønsker vi å bidra til at denne grunnleggende dimensjon av katolsk tro og lære skal bli bedre kjent og inspirere langt flere katolikkers liv enn det som er tilfellet i dag.

Heftet bygger på "Compendium of the Social Doctrine of the Church" utgitt av *Det pavelige råd for rettferdighet og fred*, og er i stor grad et sammendrag av dette. Å yte rettferdighet til kompendiet gjennom et sammendrag er ikke mulig, så vi oppfordrer leseren å skaffe seg dette, det kan kjøpes i St. Olav bokhandel.

God lesning!

Innhold

Del I Hva sosiallæren er

Del II Styrende prinsipper i sosiallæren

- Menneskets ukrenkelige verdighet
- Det felles gode – forrang til de fattige
- Solidaritet
- Subsidiaritet
- Menneskerettigheter
- Mennesket som sosialt vesen

Del III Sentrale temaområder i sosiallæren

- Familien
- Arbeidet og menneskets verdighet
- Det økonomiske liv
- Utvikling, globalisering og omfordeling av goder
- Det politiske liv og myndigheter
- Demokrati
- Det internasjonale samfunn
- Jordens miljø
- Fred

Del IV Handling

I. Hva sosiallæren er ²

1. *Kirkens sosiallære er i seg selv et verdifullt instrument for evangelisering. Som sådan bekjentgjør den Gud og hans frelsesmysterium i Kristus til alle mennesker, og av denne grunn åpenbarer mennesket for mennesket selv. I dette lyset, og bare i dette lyset, angår den også alt annet: enkeltindividets universelle menneskeretter, og særskilt "arbeiderklassen", familien og utdanning, statens plikter, organisering av det nasjonale og internasjonale samfunn, det økonomiske liv, kultur, krig og fred og respekt for livet fra unnfangelse til død (Centesimus Annus, 54).*
2. Sosiallæren er ingen ideologi men en del av Kirkens teologi og hører først og fremst inn under Kirkens morallære. Den formulerer en rekke prinsipper og standpunkter som er resultatet av grundige refleksjoner over menneskets eksistens i samfunnet lokalt og internasjonalt, en eksistens som ofte preges av store utfordringer. Disse refleksjonene er gjort i lys av troen og er basert på Bibelen og Kirkens tradisjon.
3. Sosiallærens målsetning er å tolke virkeligheten som mennesket lever i og bedømme om denne virkelighet er i samsvar med eller er forskjellig fra Bibelens lære om mennesket og dets kall, et kall som er både jordisk og transcendent. Målet er å veilede kristne i hvordan de skal forholde seg til samfunnet og realitetene de lever i. Sosiallæren skal bidra til å forme menneskets samvittighet slik at den troende blir et ansvarsbevisst samfunnsmedlem, og den skal bidra til å omforme generelle holdninger som fremmer og opprettholder urettferdige strukturer.
4. Sosiallæren er ikke ny, den har eksistert så lenge Kirken har vært til. Kirkefedrene og de store teologene bearbeidet gradvis de evangeliske kildene. De siste hundre år har sosiallæren mottatt omfattende impulser og utforming gjennom ulike *sosialensykliskaer* (pavelige rundskriv) og gjennom *Det annet Vatikankonsil*. Dette har gitt sosiallæren en mer ordnet form.
5. Sosiallæren befinner seg i krysningpunktet der kristenliv og samvittighet kommer i kontakt med den virkelige verden. I dette krysningpunktet forsøker enkeltindivider, familier, grupper av folk, politikere og statsledere å gi sosiallæren et konkret uttrykk og anvendelse basert på virkeligheten de lever i. Den henter inspirasjon og lys fra Bibelens rike og uutømmelige kilder for å forstå, bedømme og veilede til handling.
6. Sosiallæren hviler følgelig på universelle verdier fra åpenbaringen og verdier som tilkjennegis gjennom den menneskelige natur. Dens prinsipper for vurdering, dens

² Kompendium 60 -. 86

kriterier for å bedømme, dens oppfordring til å handle, og ikke minst dens tilknytning til Bibelen, gir den en karakter av å være *konstant*.

På den annen side fornyes sosiallæren kontinuerlig på bakgrunn av kontakten med den stadig endrede situasjonen som menneskene lever under og de utfordringene disse bringer. Dette gjør sosiallæren dynamisk og nyskapende og den får derved ikke preg av å være en "standard modell".

7. Troen skal føre til at Guds ord omsettes til handling, disse handlinger skal være basert på fornuft. I sosiallæren bringes tro og fornuft sammen. At sosiallæren har Kristi mysterium som senter svekker ikke rollen som fornuften spiller i sosiallæren. Snarere belyser Kristusfokuseringen "menneskets mysterium" og gir substans til "menneskets verdighet" og de etiske forutsetninger som skal til for å forsvare denne verdigheten.
8. Sosiallæren tar i bruk bidrag fra alle kunnskapsområder uansett hvor disse kommer ifra. For på best mulig måte å fremme Kirkens lære om menneskets kall og verdighet i en omskiftelig sosial, økonomisk og politisk virkelighet går sosiallæren inn i dialog med mange forskjellige fagområder som er opptatt av menneskets verdighet.
9. Sosiallæren nyttiggjør seg derfor av det slike fagdisipliner kan bidra med. Filosofien bidrar i stor grad, det samme gjør de ulike vitenskapene om mennesket. Filosofien er et velegnet og uunnværlig redskap for å forstå sosiallærens grunnbegreper om mennesket, samfunnet, frihet, samvittighet, etikk, lov, rettferdighet, fellesgodene, solidaritet, subsidiaritet, og staten med mer. Sosiallæren tilhører hele Kirken, og ikke noe kirkeorgan.
10. Sosiallærens syn på mennesket er at det er et sosialt vesen. Mennesket kan ikke leve alene og må forholde seg til andre for både å kunne leve et liv i overensstemmelse med sitt kall som menneske, og for å kunne utvikle sine muligheter.
11. Mann og kvinne har samme verdighet og samme verdi, ikke bare fordi de begge, med sine forskjeller, er skapt i Guds bilde, men ennå mer fordi den dynamiske gjensidighet som gir liv til "vi" hos menneskeparet, er et bilde av Gud. Samtidig er hvert enkelt menneske ukrenkelig unikt.

II) Styrende prinsipper i sosiallæren³

12. Kirken ser i alle personer, i mann og kvinne, det levende bilde av Gud. Dette bildet uttrykkes i Kristi mysterium, det perfekte bilde av Gud, som åpenbarer seg for mennesket og åpenbarer mennesket for seg selv. Dette betyr at sosiallæren har oppmerksomhet på mennesket som subjekt, fundament og mål. "Gud skapte mennesket i sitt eget bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem" (1. Mos 1,27).
13. Sosiallærens prinsipper har en generell utforming. De anvendes på samfunnet i vid forstand - fra de nære og umiddelbare menneskelige relasjoner til de store som er fremforhandlet gjennom politiske prosesser og lovgivning.

Menneskets ukrenkelige verdighet

14. Prinsippene som Kirkens sosiallære bygger på er uforanderlige og utgjør selve kjernen i sosiallæren. Sosiallæren er utviklet ut fra prinsippet om *menneskets ukrenkelige verdighet*. Ut fra dette prinsippet utvikles hele sosiallæren. Menneskets verdighet og respekten for menneskelivet springer ut fra at *Gud skapte mennesket i sitt eget bilde* og ut fra budet *du skal elske din neste som deg selv*.
15. Sosiallæren forsvarer menneskets verdighet i de mange situasjoner hvor denne verdigheten angripes. Sosiallæren omfatter derfor alle samfunnsområder; de sosiale, økonomiske, sivile, politiske og kulturelle.
16. Ut fra prinsippet om menneskets ukrenkelige verdighet springer følgende grunnleggende prinsipper: *Det felles gode; Solidaritet; Subsidiaritet*.
17. Et rettferdig samfunn kan bare bli virkeliggjort dersom det er basert på respekt for menneskets uendelige verdighet. Det er enkeltmennesket som er samfunnets endelige mål, og samfunnet skal derfor ordnes slik at det ivaretar den menneskelige person. Det betyr at mennesket ikke skal utsettes for samfunnssystemer eller handlinger som hindrer

³ Komedium 160 - 208

dets sunne utvikling. Dette er også grunnsynet i de universelle menneskerettighetene.

Det felles gode

18. Sosiallærens prinsipp om *det felles gode* springer ut fra prinsippet om menneskets verdighet og Kirkens syn på enhet og likhet mellom alle folk. *Det felles gode betyr summen av alle sosiale forhold som gir folk, enten som grupper eller enkeltindivider, muligheter til fullt ut å leve et menneskeverdige liv, det vil si en full utvikling av mennesket og respekt for alle grunnleggende universelle menneskerettigheter.*
19. Det innebærer blant annet å forplikte seg å arbeide for fred; at staten organiseres demokratisk og etter rettsstatsprinsipper; at miljøet ivaretas; at det fins sosial-, helse- og transporttjenester som omfatter alle; at alle har tilgang til utdanning, arbeid og bolig; at det er ytrings- og trosfrihet; at kulturelle rettigheter og minoritetsgruppers rettigheter ivaretas.
20. **Forrang til de fattige**
Det følger av prinsippet om *det felles gode* at jordens ressurser er et universelt gode som er ment for alle. For å virkeliggjøre dette gir sosiallæren *forrang til de fattige*, til de som er ekskludert fra å ta del i jordens rike gjestebud som er ment for alle. Dette får betydning for hvordan kristne lever sine liv, med Kristi liv som forbilde.
21. I Bergprekenen, en erklæring om kristent liv, lærer Jesus oss å vise nestekjærlighet. Han sier: «salige, er de som viser barmhjertighet, de rene av hjertet, fredsstifterne, de som hungre og tørster etter rettferdighet, de som forfølges for rettferdighetens skyld.» Jesus ønsker at alle mennesker skal være samlet rundt et felles bord hvor rettferdighet hersker. Nestekjærlighetsprinsippet er å ta parti for de fattige.
22. *Det felles gode* betyr at vi har en plikt til å samarbeide internasjonalt om menneskehetens felles gode for nåværende og kommende generasjoner. Det innebærer at forvaltningen av jordens ressurser skal skje på en slik måte at ingen blir utestengt fra å leve sitt liv med verdighet. Alle katolikker og mennesker av god vilje må delta i arbeidet for å fremme *det felles gode*, enhver etter sine muligheter. Staten har et spesielt ansvar for at *det felles gode* som "universelt gode" blir oppnådd.
23. Målet med politisk virksomhet må være oppnåelse av *det felles gode*. Pave Johannes XXIII skrev i sitt 1961- rundskriv, *Mater et Magister*: "Kirkens sosiallære hviler på et grunnleggende prinsipp: mennesket er fundamentet, årsaken og målet i

enhver sosial institusjon⁴. Dette er nødvendig fordi folk er av natur sosiale vesener”.

24. Jordens ressurser er gitt av Gud til hele menneskeheten. Kirken utfordrer sterkt de rike nasjonene om å se nærmere på sitt forbruk. Det er umulig å fortsette et system hvor en del av kloden er rikere enn den andre når dette systemet er bygget på urettferdig fordeling. De som er rike må akseptere færre materielle goder. De er forpliktet til å dele de godene de har med hele menneskeheten. I *Populorum Progressio* (Folkenes Utvikling) brukte pave Paul VI et sitat fra Hellige Ambrosius, han sa at når en rik person ga til en fattig person var det ikke en gave, men tilbakebetaling av det han skyldte.

Solidaritet

25. Sosillærens prinsipp om *solidaritet* betyr å være forpliktet til å handle for vår nestes gode. Som Kristus sa til disiplene: *Dere vet at folkenes fyrster er herrer over dem, og de mektige menn hersker over dem med makt. Slik er det ikke blant dere. Den som vil være stor blant dere, skal være de andres tjener, og den som vil være den fremste blant dere, skal være de andres trelle. Slik er heller ikke Menneskesønnen kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange.* (Matteus 20: 25-28)
26. Menneskene og verdens folkegrupper har aldri vært mer gjensidig avhengige av hverandre enn de er i dag. Samtidig hersker det i alle verdensdeler store ulikheter mellom rike land og land som er under utvikling, ulikheter som forverres av utbytting, undertrykkelse og korrupsjon. Den økende avhengigheten individer og nasjoner imellom må bli møtt med en utvikling på det moralske og sosiale området for å unngå de farlige konsekvensene av global urettferdighet. En slik utvikling må være basert på ekte moralsk og sosial solidaritet.
27. Solidaritet er både et sosialt prinsipp og en moralsk dyd. Solidaritet som moralsk dyd bør virke bestemmende for hvordan samfunnsinstitusjoner fungerer. På denne bakgrunn kan man overvinne ”strukturell synd” som dominerer forholdene mellom individer og folkegrupper. Disse samfunnsinstitusjonene må ”gjøres rene” og omformes til solidariske strukturer gjennom lovendringer, markedsreguleringer og juridiske systemer.
28. Solidaritetsprinsippet forutsetter at kvinner og menn utvikler en klar bevissthet om at de er *skyldnere* til det samfunnet som de er blitt en del av. De er skyldnere på grunn av de forhold som gjør menneskelig eksistens levelig, og skyldnere på grunn av den kulturarv, vitenskap, tekniske kunnskap, de materielle

⁴ Forstås i bred forstand som samfunnsordning eller innretning.

og immaterielle goder og alt som menneskene har skapt og som er unnværlig.

29. Solidaritet blir følgelig en ekte moralsk dyd og ikke en vag følelse av medlidenhet eller bekymring over at så mange mennesker lider. Tvert imot, det er en vedvarende beslutning om å forplikte seg til *det felles gode*. Det betyr *det gode* for ethvert enkeltmenneske, fordi vi alle i virkeligheten er ansvarlige for alle. Solidaritet som sosial dyd hører sammen med rettferdighet og er av samme rang. Og solidaritet er nært knyttet til fred i verden.
30. Forbindelsen mellom solidaritet og kjærlighet belyses gjennom Jesus fra Nasaret; i troens lys søker solidariteten å gå utover seg selv, å ikle seg kristne dimensjoner som total takknemmelighet, tilgivelse og forsoning. Ens nabo er ikke bare et menneske med sine rettigheter og grunnleggende likhet med andre, men er det levende bilde av Gud, som er kjøpt fri ved Kristi blod.
31. Pave Johannes Paulus II har skrevet mye om solidaritet. Han uttrykker at solidaritet hjelper oss til å se den andre - enten en person, et folk eller en nasjon – som noe mer enn et redskap hvor arbeidskraft kan hentes og kastes når det ikke lenger er bruk for den. Vi må se de andre som medmennesker som er invitert med oss til livets bankett hvor alle er invitert av Gud. Solidaritet er veien til fred og utvikling.

Subsidiaritet

32. Prinsippet om *subsidiaritet* innebærer at avgjørelser skal tas der livet leves og av de som er involvert på lavest mulig nivå. Det får konsekvenser på alle livets områder, for familien, for grupper, organisasjoner, hele samfunnslivet. Dette prinsippet innebærer at individene får anledning til å utfolde sin kreativitet og finne løsninger på de utfordringer de står overfor.
33. De høyere nivåer i samfunnet har som oppgave å støtte og utvikle de lavere nivåene i deres evne til å fungere. Prinsippet om subsidiaritet fremmer menneskets verdighet ved at mennesket ikke blir fratatt ansvar og oppgaver som er en forutsetning for menneskelig utvikling og et menneskeverdige liv. Grunntanken er at det vil være alvorlig feil å ta fra individet det som det selv kan utføre, og på samme måte en alvorlig feil å overføre til et høyere nivå det som kan gjøres av et lavere nivå. Det handler om menneskets ukrenkelige verdighet.
34. Subsidiaritetsprinsippet beskytter mot maktmisbruk fra myndighetsorgan på "høyere nivå" samtidig som det hjelper individet og "umiddelbare" grupper å oppfylle sine oppgaver. For ethvert menneske, familie og grupper av mennesker er

prinsippet viktig fordi de alle har noe unikt å bidra med til samfunnet.

Menneskerettigheter⁵

35. Sentrale *menneskerettighetskonvensjoner* har sammen med sosiallæren det felles at de fremmer respekt for *menneskets verdighet* og at dette gjøres konkret innenfor alle sentrale områder. Menneskerettighetskonvensjonene om sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, samt menneskerettighetene i barne- og kvinnekonvensjonene har derfor mye til felles med sosiallæren.
36. Menneskerettighetene i ulike sentrale konvensjoner forplikter *statene* som har ratifisert dem til å *respektere, beskytte og oppfylle* disse rettighetene. Menneskerettighetene er rettigheter som hvert enkeltindivid har og de skal beskyttes og ivaretas gjennom landets lover, politiske og administrative tiltak og gjennom rettssystemet. Menneskerettighetene omfatter således individets rettigheter og statens forpliktelser, men i liten grad enkeltindividets forpliktelser.
37. *FNs Menneskerettighetserklæring*, artikkel 29, sier imidlertid også noe om individets plikter. Her heter det blant annet at "enhver har plikter overfor samfunnet som alene gjør den frie og fulle utvikling av hans personlighet mulig".
38. Sosiallæren holder menneskerettighetene høyt og gjør det til en viktig oppgave å fremme og forsvare disse. Men sosiallæren tilfører også nye dimensjoner til ivaretakelsen av menneskets verdighet. Særlig viktig er det at troende har *et sosialt ansvar* som de er forpliktet til å oppfylle. Dette ansvaret består i handling – å fremme rettferdighet og nestekjærlighet. Sosiallæren pålegger oss et medansvar i å bygge og organisere samfunnet lokalt og internasjonalt i harmoni med sosiallærens prinsipper. Disse prinsippene samsvarer med de universelle menneskerettighetene, men de går utover disse. I følge sosiallæren bør mennesker som er godt stilt avstå fra noen av sine rettigheter og goder og gi til de som trenger det. I dette ligger det ikke bare å gi av sin overflod, men av noe en selv kan trenge.
39. I tillegg til å ha oppmerksomhet på både den enkeltes *rettigheter* og *ansvar* har sosiallæren en dypere forståelse av opprinnelsen til menneskerettighetene; deres kilde er ikke et resultat av kun menneskers vilje og staters beslutninger, de ligger nedfelt i mennesket som uttrykk for Skaperes vilje. Områder hvor sosiallæren⁶ har en dypere forståelse av hva rettigheten innebærer gjelder blant annet: Retten til liv;

⁵Kompendium 152 -159

⁶ Eksemplene er oppsummert på bakgrunn sosiallærens framstilling i ulike kapitler i kompendiet

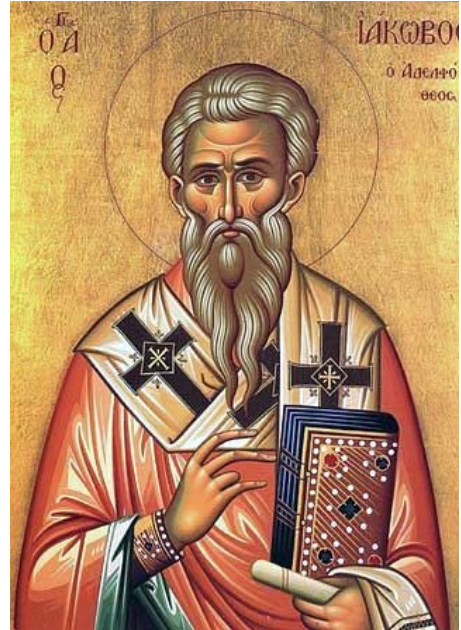
familiens og ekteskapets grunnleggende betydning for mennesket og samfunnet; at samfunnet nasjonalt og internasjonalt og dets økonomiske liv må organiseres med henblikk på å fremme menneskets ukrenkelige verdighet og det felles gode; synet på skaperverket og forvalteransvaret; samt fred og forsoning.

Sentrale verdier i sosiallæren

40. Foruten de bærende prinsipper som sosiallæren hviler på, og som er referert ovenfor⁷, bygger sosiallæren også på grunnleggende verdier som ligger nedfelt i menneskets verdighet. Det er verdier som fremmer en ekte menneskelig utvikling som sannhet, frihet, rettferdighet og kjærlighet⁸.

⁷ Dette heftet 12 - 36

⁸ Kompendium 197 - 208

Den hellige Jakob den Rettfærdige, "Herrens Bror".

III) Sentrale temaområder i sosiallæren

Familien⁹

41. Jesus levde selv i en familie og aksepterte alle dens karakteristika. Han opphøydet ekteskapet som institusjon til sakrament. Kirken uttrykker i sosiallæren at familien er arnestedet for liv og kjærlighet hvor barn får den første og viktigste læring og forståelse av livet. Her blir barnet anerkjent og lærer ansvarlighet og mottar sine første ideer om sannhet og godhet og hva det vil si å være elsket og å være menneske. Familien bidrar ved dette på en uvurderlig måte til samfunnets beste.
42. Uten familier som er sterke i sitt fellesskap og stabile i sitt engasjement svekkes en nasjon. Dette fordi det i familien utvikles moralske verdier som overføres til barna sammen med nasjonens åndelige, religiøse og kulturelle arv. Her læres sosialt ansvar og solidaritet. Familien har *forrang* over samfunnet og staten på den måten at familien må prioriteres når det oppstår interessekonflikter mellom disse. Familien er faktisk en forutsetning for disse eksistens.
43. I tillegg til å ivareta barns menneskerettigheter har familien stor betydning for ivaretagelse av *eldre menneskers* ukrenkelige verdighet. De eldre utgjør forbindelseslinjen mellom generasjoner, de er en ressurs for familiens og hele samfunnets velvære. Menneskelivet kan ikke bli vurdert bare ut fra økonomisk effektivitet, men må vurderes ut fra

⁹ Kompendium 209 - 286

menneskelige, kulturelle, moralske og sosiale *verdier*. Eldre viser at de kan gi effektive bidrag på arbeidsplasser og i lederfunksjoner. Det er ikke snakk om alene å gjøre noe for eldre mennesker, men å akseptere dem på en fullverdig måte som partnere i felles prosjekter.¹⁰

44. Familien som institusjon har sin legitimitet gjennom menneskets natur, og ikke som noe den gis av en stat. Familien eksisterer ikke for samfunnets eller for statens skyld, men samfunnet og staten eksisterer for families skyld. Samfunnet og staten må i sitt forhold til familien oppfylle subsidiaritetsprinsippet på en reell måte. Det betyr at staten ikke må ta oppgaver fra familien som den kan utføre selv eller i samarbeid med andre familier. På den annen side har de samme myndigheter plikt til å støtte familien og sikre at den får all den assistanse den trenger til å oppfylle sine forpliktelser som familie.
45. Kristne har som oppgave å formidle at familien utgjør mye mer enn bare å være en juridisk, sosial og økonomisk enhet. Ikke minst er familien et fellesskap av kjærlighet og solidaritet som er unikt når det gjelder å lære og overføre kulturelle, moralske, sosiale, åndelige og religiøse verdier. Det er derfor svært viktig å forsvare familien og ekteskapet mellom mann og kvinne som bærende institusjoner.

Arbeidet og menneskets verdighet

46. Jesus lærer oss at vi skal verdsette arbeidet. Selv tilbrakte han det meste av sitt liv som tømmermann i sin fars verksted. Jesus fordømmer oppførselen til den unyttige tjener som graver ned og gjemmer sine talenter, mens han priser den trofaste tjener som han finner hardt arbeidende med oppgavene som ble ham gitt. Han beskriver sin egen tjeneste som arbeid; *Min Far arbeider helt til nå. Også jeg arbeider* (Joh. 5,17).
47. Arbeid er en grunnleggende menneskelig dimensjon og betyr å delta i den pågående skapelsesprosessen. Arbeid er også en forutsetning for å kunne etablere familie og ta vare på denne. Kristne oppfordres til å utføre arbeidet på en "Kristusliknende måte" for ved være et kristent vitnesbyrd som høster respekt hos andre. Men Jesus lærer også at mennesket ikke må bli slavebundet av arbeid. Framfor alt må mennesket være opptatt av sin sjel; å vinne "hele verden" er ikke formålet med livet. Ved sitt arbeid styrer mennesket verden sammen med Gud, sammen med Gud er mennesket verdens herre og oppnår goder for seg og sin neste – det felles gode.

¹⁰ Pave Johannes Paul ga i sine siste leveår vitnesbyrd om hva eldre menneskers ukrenkelige verdighet og verdi er i praksis.

48. Sosiolæren er klar på at arbeidet er til for menneskets skyld og ikke mennesket for arbeidets skyld. Arbeidets hensikt forblir i siste instans mennesket selv ved at mennesket gjennom arbeid virkeliggjør seg selv som menneske. Dette gjelder alle typer arbeid – også monotont arbeid. Arbeid er en moralsk forpliktelse som vi har overfor oss selv, vår familie og samfunnet vi tilhører.
49. Arbeid er en grunnleggende rettighet og et gode for menneskeheten. Som rettighet og gode tilhører arbeid alle mennesker, menn og kvinner i alle nasjoner som er i stand til å arbeide. Det må derfor være et mål for all politikk, rettleidet av prinsippene om rettferdighet og det felles gode, at man søker full sysselsetting. I globaliseringens tidsalder må statene samarbeide effektivt om det globale arbeidsmarked og økonomisk-finansielle forhold henimot dette mål.
50. Kvinner trengs på alle samfunnslivets områder. En forutsetning for kvinners deltakelse er jenters tilgang til utdanning. For at kvinners rett til arbeid skal være reell og for at kvinner ikke skal utsettes for diskriminering, må arbeid og arbeidslivets regler ta hensyn til det som er spesielt for kvinners situasjon. Det er viktig at kvinners rettigheter på områder som lønn, forsikring og sosiale rettigheter blir anerkjent og sikret.
51. Arbeid har forrang over kapital når disse står i konflikt. Samtidig eksisterer det komplementaritet mellom arbeid og kapital, disse beriker hverandre gjensidig. Kapital fungerer ikke uten arbeidskraft og arbeidskraft fungerer ikke uten kapital. I globaliseringens og informasjonssamfunnets tidsalder er det viktig å ha for øye at mennesket er den fremste og avgjørende faktor i forholdet mellom arbeid og kapital.
52. Kirken ser på globaliseringen verken som et gode eller onde, det som er avgjørende er hvordan globaliseringen brukes. Kirken har lansert et parallellbegrep; globalisering av solidaritet. Siden måten arbeid utføres på har endret seg er det viktig å ha stor oppmerksomhet på at arbeidstakernes menneskerettigheter ikke forringes.
53. Arbeidstakere har rett til å organisere seg og rett til vern mot alle former for utnyttelse. Fagforeninger er viktige i kampen for sosial rettferdighet. Det betyr at de har streikerett og kan ta denne i bruk når det er nødvendig. Fagforeningene har også som oppgave å arbeide for god organisering av det økonomiske liv og fremme sosial bevissthet hos medlemmene. Fagforeninger er viktig også som sosial og kulturell arena. Fagbevegelsen står ikke i strid med Kirken, men ser tvert imot på Kirken med interesse.

54. Arbeid må ikke betraktes som en handelsvare eller en slags upersonlig energi som er nødvendig for produksjonen. Det liberale politiske systemet sikret og styrket kapitaleierne uten hensyn til arbeidernes rettigheter fordi arbeidskraften utelukkende ble betraktet som et instrument i produksjonslivet. Arbeidet er til for mennesket og ikke mennesket for arbeidet.
55. Innvandring er ofte en ressurs for utvikling. Myndighetene i vertslandet må forhindre at utenlandske arbeidstakere blir utnyttet eller at de blir nektet like rettigheter som de nasjonale. Å regulere innvandring etter kriterier som rettferdighet og balanse er nødvendig for å sikre integrering i samfunnet på en slik måte at innvandrernes menneskelige verdighet ikke blir krenket.
56. Staten og samfunnet som helhet har ansvar for å beskytte mot arbeidsledighetens mareritt. Historisk har dette skjedd langs to veier: enten ved en økonomisk politikk som sikter mot en balansert vekst og full beskjeftigelse, eller gjennom ledighetstrygd og omskolering. Plikten til å forsørge seg selv ved eget arbeid forutsetter retten til arbeid og et samfunn som ikke systematisk neglisjerer denne retten. Det blir ikke sosial fred i et slikt samfunn. Statens oppgave er å støtte og stimulere virksomheter ved å skape rammetilrettelegge for at de kan fungere på en sunn måte, og ved det skape arbeidsplasser.
57. Gjennom arbeid og ved å bruke sin forstand blir mennesket i stand til å underlegge seg jorden og etablere sin bolig. Dette er opphavet til den individuelle eiendomsrett. Johannes Paul II siterer *Det annet Vatikankonsil*: "Eiendomsretten eller disposisjonsretten over visse ting gir den enkelte et spillerom som er nødvendig for å sikre ham og hans familie selvstendighet, og bør derfor betraktes som en utvidelse av den menneskelige frihet".
58. Men det er satt begrensninger, den private eiendomsretten er ingen absolutt rett. Den må sees i sammenheng med ansvaret for verdens totale ressurser. Vi forvalter Guds gaver til mennesket, og forvalteren står til ansvar for det han gjør. Retten til privat eiendom er underlagt prinsippet om det felles gode. Det betyr at privat eiendom ikke må hindre andre menneskers utvikling. Eiendom som er skaffet gjennom arbeid bør settes i arbeidets tjeneste, eiendom som er ervervet gjennom finans-, teknologi- eller kunnskapsindustri bør plasseres for å fremme disse virksomhetsområder. Sosiallærens syn på privat og offentlig eiendom og økonomiske systemer er at disse må orienteres inn i en økonomi som tjener menneskeheten.

Det økonomiske liv¹¹

59. Mennesket er gitt oppgaven å underlegge seg og dyrke jorden. Dette forvalteransvaret skal gjøres på en best mulig måte innenfor de naturlige begrensningene som er gitt. God bruk av jordens gaver innebærer å utøve rettferdighet overfor seg selv og andre. Alle mennesker og alle nasjoner har rett til å bli inkludert i det økonomiske liv, og alle bør ta sine talenter fullt i bruk for ved det å bidra til overflod som kommer de mange til gode. Ved det utfoldes menneskets kreativitet.
60. Kirken sier samtidig at godene som er opptjent alltid har et universelt mål. Enhver utilbørlig oppsamling av goder er umoralsk fordi det motsier det universelle mål som Skaperen har gitt alle goder. Rikdom oppfyller sin funksjon om å stå i menneskenes tjeneste når den har til hensikt å produsere fordeler for andre og for samfunnet.
61. Økonomi må knyttes til moral. Økonomiens moralske dimensjon vises ved at økonomisk effektivitet og det å fremme menneskelig utvikling og solidaritet ikke er to separate eller alternative mål, men er et udelelig mål. Når økonomi og moral er inspirert av rettferdighet og solidaritet utgjør de "sosial effektivitet". Produksjon av varer må foregå på en effektiv måte, ellers sløser man med ressurser. På den annen side er det uakseptabelt at økonomisk vekst oppnås på bekostning av at mennesker og hele befolkninger dømmes til å leve i fattigdom. Overordnede prinsipper som menneskets verdighet og det felles gode må styre.
62. Produksjonsvirksomheter har i tillegg til økonomiske og samfunnsnyttige formål også positive konsekvenser i form av å være sosiale møteplasser for samarbeid og utvikling. De som er involvert i foretningsvirksomhet må ha bevissthet om at samfunnet de arbeider i er *et felles gode* og ikke en struktur som kan utnyttes til den enkeltes personlige interesser.
63. Kirken aksepterer profitt som en indikasjon på at bedrifter fungerer effektivt. Men hensikten med et foretak er ikke bare å gi økt fortjeneste til eierne, men å oppfylle sin rolle i et samfunn bestående av mennesker og tjene denne større helhet. Profitten må altså ikke være den eneste regulerende kraften i en bedrift, andre menneskelige og moralske faktorer må også telle med. Da kan det være nødvendig å rive ned de barrierer og monopoler som holder tilbake en sunn utvikling i mange land.
64. Sosiallæren ser på markedsøkonomien som et sentralt virkemiddel for økonomisk vekst og menneskelig utvikling. Samtidig har staten en viktig oppgave med å iverksette hensiktsmessige juridiske og administrative rammeverk for å

¹¹ Kompendium 323 - 376

regulere det økonomiske liv slik at det fungerer etter sin hensikt. Balansen som må utøves mellom det frie marked og det offentliges inngripen rettleides av prinsippene om menneskets ukrenkelige verdighet, det felles gode, solidaritet og subsidiaritet. Det frie marked og staten komplimenterer hverandre.

65. Det er et stort behov for økt kulturell og oppdragene innsats for at forbrukerne skal lære ansvarlig bruk av sin rett til å velge mellom alternative varer. Forbrukermakt er et viktig virkemiddel for å fremme rettfredighet og solidaritet. Forbrukermakt gir muligheter – individuelt og kollektivt - til å fremme rettferdighet og arbeidstakeres menneskerettigheter, i tillegg til å påvirke pris og kvalitet.
66. Samtidig advarer Kirken mot "konsumisme", en orientering om heller å ha enn å være. Dette hindrer mennesket i å utvikle en moden personlighet. Konsumisme står i motsetning til en livsstil som vektlegger sannhet, skjønnhet, godhet og felleskap hvor menneskelig vekst avgjør forbrukerens valg, sparing og investeringer.

Utvikling, globalisering, og omfordeling av goder^{12 13}

67. Plikten til å støtte utviklingen i utviklingsland hviler på alle mennesker og alle nasjoner. Dette er en spesiell plikt for Kirken og alle andre kirkesamfunn som vi gjerne samarbeider med. Samtidig er det viktig at slik støtte gis uten å pådytte andre vår egen livsstil eller religiøse tro.
68. Prinsippet om det felles gode forplikter oss i globaliseringens tidsalder til å bruke de nye mulighetene som gis til å omfordele rikdom mellom fattige og rike land, og internt i landene, for å nå de som ikke er inkludert i den økonomiske og sosiale utviklingen. Dette betyr at vi også må "globalisere" solidaritet.
69. Globaliseringen må ikke bli en ny form for kolonialisering. Den må respektere lokal kultur og religion og fremme harmoni mellom folk og land. Globaliseringen påvirker internasjonal handel og er viktig for utvikling. Men globaliseringen og systemene for internasjonal handel fungerer ofte ikke til fordel for de fattige landene. Handelssystemene beskytter tvert imot i stor grad de rike landenes produksjon og hindrer import av produkter fra fattige land. Overføring av teknologi til fattige land skjer i for liten grad, noe som innebærer at de fortsetter som råvareprodusenter. Det er derfor nødvendig å utvikle nye etiske standarder for internasjonal økonomisk samhandel som baseres på; å streve etter det felles gode - verdens goder er

¹² Se også avsnittene nedenfor under overskriften *Det internasjonale samfunn*

¹³Kompendium 361 - 376

ment for alle; rettferdighet i handelsrelasjoner; ivaretagelse av de fattiges grunnleggende menneskerettigheter¹⁴.

70. Det er videre nødvendig at det internasjonale samfunns systemer styrkes for å bøte på at globaliseringen svekker den enkelte stats innflytelse over økonomien. Jo mer kompliserte de verdensomspennende finansierings- og økonomisystemene blir, desto viktigere blir det at disse prosessene dirigeres mot *det felles gode* for hele den menneskelige familie. Derfor må det utvikles finansinstitusjoner som er i stand til å håndtere denne situasjonen, hvis ikke vil de svakeste og mest forsvarsløse blant oss få det dramatisk verre. Økonomisk utvikling vil være bærekraftig bare dersom den skjer innenfor et rammeverk med vekst på moralske, sivile og kulturelle områder for hele menneskeheten.
71. Utvikling som begrep betyr for Kirken en helhetlig menneskelig utvikling som omfatter hele personen (integral development). Det betyr at utvikling må omfatte økonomiske, politiske og kulturelle forhold. En helhetlig menneskelig utvikling som bygger på solidaritet mellom mennesker har positive virkninger også for de som lever uten materiell nød; de opplever at deres liv blir mer meningsfylte.
72. Den raske teknologiske og materielle utviklingen innebærer at utdanning og kultur må vektlegges i langt sterkere grad for at *det hele* mennesket skal bli ivaretatt. Det er nødvendig å ivareta menneskets indre og åndelige dimensjoner slik at livet ikke blir overskygget eller redusert til en materiell dimensjon. Økt bevissthet om Gud og økt selvinnsikt hos den enkelte er viktig for en helhetlig utvikling av det menneskelige samfunn.
73. Mennesket er fundamentet og målet for organiseringen av samfunnet og det politiske liv. Det betyr at all politisk virksomhet må ha som sin fremste oppgave å anerkjenne og respektere menneskets verdighet. Dette gjøres blant annet ved å fremme og ivareta menneskerettighetene. Samfunnet får et solid fundament når det fremmer menneskets helhetlige utvikling og det felles gode.

¹⁴Omfatter retten til liv og sikkerhet, mat, vann, utdanning, arbeid, bolig, tros- og ytringsfrihet, ikke-diskriminering og minoritetsfolks rettigheter.

Det politiske liv og politiske myndigheter¹⁵

74. Kirken bekjentgjør at Kristus overvant døden og hersker over universet. Hans kongedømme inkluderer nuet og tar slutt først når alt er overlevert til Faderen og den menneskelige historie avsluttes ved den endelige dom.
75. Kristus viser at den ekte betydningen av *myndighet* er tjeneste. Suverenitet tilhører Gud, men han betror til sine skapninger de oppgaver som de kan utføre. Siden Gud har skapt mennesket som sosialt vesen, og siden intet samfunn kan holdes sammen uten en overordnet styring som strever mot det felles gode, så må ethvert sivilisert samfunn ha en styrende myndighet. Denne myndighet er intet mindre enn samfunnet selv, og den har sin kilde i naturretten.
76. Samfunnet må ha politisk makt for å kunne ivareta sine oppgaver, dette skjer av at folket overfører på ulike måter politisk myndighet til samfunnsinstitusjoner og personer gjennom valg. Samtidig som slik overføring av makt skjer så beholder folket retten til å vurdere om de som er satt til å styre oppfylder sine forpliktelser. Dersom myndighetsutøvelsen ikke er tilfredsstillende kan de som er valgt erstattes av andre gjennom valg.
77. Kirken lærer at myndighetenes utøvelse av makt må rettleides av moralske verdier som springer ut av det å være menneske. Dette er verdier som ikke kan skapes, modifiseres eller ødelegges av enkeltpersoner, en majoritet i befolkningen eller av noen stat. Det er tvert imot verdier som følger av en objektiv morallov nedskrevet i menneskets hjerte som en del av naturretten.
78. Myndighetene må basere sin funksjon på rettferdige lover som samsvarer med menneskets verdighet. Lover vedtatt av myndighetene må være påkrevd og ha en riktig begrunnelse. Dersom en lov ikke har et slikt grunnlag er det en urettferdig lov og opphører da å være lov. Lover som er rettferdige fremmer derimot en moralsk orden i samfunnet og må følges.
79. Mennesket er altså ikke forpliktet til å følge lover som det oppfatter å være i strid med "den moralske orden", i strid med det som følger av grunnleggende menneskerettigheter eller i strid med Bibelens lære. Slike lover er man forpliktet til å nekte å følge, det er en menneskerett å følge sin samvittighets overbevisning. Naturretten setter grenser for statsmaktens lovgivning og det er derfor legitimt å motsette seg myndighetsutøvelse som på en alvorlig måte eller gjentatt ganger bryter med viktige prinsipper i naturretten.

¹⁵ Kompendium 377 - 427

80. Væpnet motstand som reaksjon på undertrykkelse er ikke legitimt med mindre følgende vilkår er oppfylt; a) det foreligger en alvorlig og langvarig krenkelse av grunnleggende menneskerettigheter; b) alle andre måter å søke en løsning på har vært utprøvd; c) slik motstand vil ikke forverre situasjonen; d) det eksisterer et velbegrunnet håp at slik motstand vil lykkes; e) det er umulig ut fra fornuft å se noen bedre løsning.
81. Kirken ser på det å ty til våpen som et ekstremt middel for å få slutt på et åpenbart og langvarig tyranni som forårsaker grove brudd på grunnleggende menneskerettigheter og som på en farlig måte skader det felles gode i landet. Kirken fremmer passiv motstand som en foretrukket metode og mener at slik motstand ikke har mindre muligheter til å oppnå suksess.

Demokrati¹⁶

82. *Demokrati* er for Kirken ikke bare et resultat av samfunnssystemer som følger visse spilleregler. Kirken uttrykker at demokrati i tillegg krever; a) en bevisst aksept av *verdiane* som ligger til grunn for demokrati og demokratiske prosesser; b) respekt for alle menneskers *verdighet* og menneskerettighetene; c) at *det felles gode* fungerer som retningslinje for det politiske liv.
83. Kirken uttrykker at etisk relativisme, som innebærer at det ikke finnes noe universelt kriterium for et riktig hierarki av verdier, er en av de største truslene i moderne tid. Historien viser oss at land med demokratiske systemer, men uten verdier, lett forvandler seg til å bli totalitære. Demokrati er i utgangspunktet et middel og ikke et mål, og det frembringer ikke automatisk moralske verdier.
84. Korrupsjon er demokratiets største trussel. Korrupsjon er et forrederi både mot prinsippene som demokrati bygger på og mot prinsippet om solidaritet. Den ødelegger myndigheters muligheter til å oppfylle sin rolle og skaper negative relasjoner mellom myndigheter og sivilbefolkningen.
85. Demokratier må baseres på god balanse mellom lovgivende, utøvende og dømmende makt og baseres på rettsstatsprinsipper. De som er valgt gjennom politiske prosesser står ansvarlig overfor dem som har valgt dem. Det er viktig at de demokratiske prosessene har stor deltakelse ved at de er tilgjengelige for alle. God tilgang på informasjon er en forutsetning for demokratisk deltakelse.

¹⁶ Kompendium 406 - 416

Det internasjonale samfunn¹⁷

86. Sameksistensen nasjonene i mellom er basert på de samme verdier som bør veilede relasjonene mellom mennesker; sannhet, rettferdighet, aktiv solidaritet og frihet. Forholdet mellom nasjoner må bygge på fornuft, likhet, lov og forhandlinger, og hver enkelt stats suverenitet. Kirken er en ledsager på reisen henimot et ekte internasjonalt samfunn. Denne veien har tatt en spesiell retning med etableringen av De forente nasjoner (FN). FN har bidratt på en helt spesiell måte til å fremme menneskets verdighet, folkenes frihet og kravene om utvikling, og har ved det tilrettelagt for fredsbygging.
87. Kirken fremmer behovet for etablering av "en universell myndighet" som er anerkjent av alle nasjoner og som er gitt reell makt som kan sikre alle når det gjelder sikkerhet, rettferdighet og respekt for rettigheter. Kirken mener dette er nødvendig for at det skal være en ordnet og fredfylt sameksistens for den menneskelige familie. Slik myndighetsutøvelse på det internasjonale plan må forankres i lov, det felles gode og respektere prinsippet om subsidiaritet. Siden globaliseringen skaper nye problemer er det viktigere enn noen sinne å stimulere til koordinert internasjonal politisk handling som fremmer fred og utvikling. I denne sammenheng håper Kirken at måten internasjonale organisasjoner fungerer på kan bli endret og forbedret, disse var opprinnelig satt opp for det felles gode, men preges mye av intern rivalisering og manipuleringen nasjonene imellom.
88. Fattigdommen i mange land skyldes i tillegg til manglende markedsadgang for produkter forhold som manglende lesekyndighet og matvaresikkerhet, manglende infrastrukturer og offentlige tjenester inkludert helsetjenester, mangel på rent drikkevann og sanitærsystemer. I tillegg er korrupsjon svært utbredt og det hersker en generell ustabilitet. Med milliarder av mennesker som lever i fattigdom står rettferdighet som prinsipp overfor store utfordringer. Samarbeidet mellom nasjoner og alle mennesker av god vilje må styrkes for å overkomme disse problemene, et samarbeid som krever at hele det internasjonale samfunn forplikter seg til det felles gode.
89. Gjeldskrisen som mange fattige land befinner seg i må ses i lys av retten til utvikling. Gjeldskrisen har ulike, kompliserte årsaksforhold som ustabile valutaer og vekslingsforhold, finansspekulasjoner og økonomisk neo-kolonialisme, korrupsjon og dårlig administrasjon i låntakerlandet og uriktig bruk av lånene. Konsekvensene av dette er at den fattige befolkningen utsettes for ekstra lidelser når slike lån skal

¹⁷ Kompendium 428 - 450

tilbakebetales, lån de ikke har hatt glede av eller ansvar for. Selv om det er et riktig prinsipp at gjeld skal betales, så er det ikke riktig å forlange, ja ikke en gang å vente betaling, når virkningen vil bli sult og elendighet for en hel befolkning.

Jordens miljø¹⁸

90. *Da Gud hadde skapt alle ting beskuet han alt han hadde gjort og så at det var overmåte godt. Han skapte mennesket i sitt bilde, til mann og kvinne, og ga dem i oppgave å forestå en harmonisk utvikling for jorden.* Kirken ser på arbeid, vitenskap og teknologi i denne sammenheng. Vitenskap og teknologi er et produkt av gudgitt, menneskelig kreativitet, som tilfører den menneskelige familie store muligheter som vi høster fordeler av. Menneskene er gitt jorden som hjem for å utvikle den med kreativitet og ansvar, slik at godene tilkommer alle og miljøet ivaretas.
91. Kirken uttrykker at jordens miljø må bevares for alle mennesker og de kommende generasjoner og arbeidet mot global oppvarming står sentralt. Miljø og klima må styres ut ifra prinsippene om bærekraftig utvikling og menneskets grunnleggende menneskerettigheter. Kirken uttrykker at markedet må oppmuntres til mer "ren teknologi" og "grønn økonomi" og at forbrukere må bevisstgjøres om hvordan deres forbruksmønstre har direkte innvirkning på miljøet. Utfordringene rundt klimaendringene ligger på det personlige, lokale, nasjonale og globale plan, følgelig må responsen skje på alle disse nivåer.
92. Den underliggende årsaken til krisen mellom mennesket og miljøet skyldes menneskets ønske om ubetinget herredømme over ting uten moralske betraktninger. Tendensen til slik "ondsinn" utnyttelse av jordens ressurser er resultatet av en lang og historisk prosess. Menneskenes evner til å utnytte og ødelegge resursene er blitt dominerende og har nådd et slikt nivå at det truer miljøet oppfattet som et "gjestfritt" sted; det vil si at miljøet oppfattet som *ressurs* risikerer å ødelegge miljøet som *hjem*.
93. Det påligger menneskeheten og alle nasjoner å sørge for at alle mennesker skal kunne leve i et sunt miljø. Dette vil være mulig dersom vitenskapelig kunnskap kombineres med en sterk moralsk dimensjon. Kirken mener at det å kunne leve i et sunt, ikke forurenset miljø bør formuleres som en juridisk rettighet. Samtidig mener Kirken at forbrukerne må utvikle større ansvarsfølelse for sitt forbruk og livsførsel for å ivareta miljø og klima.

¹⁸ Kompendium 451 - 487

94. Kirken verdsetter resultatene fra forskning innenfor molekylærbiologi, genteknologi og andre disipliner anvendt i landbruk og industri. Slik teknologi kan være uvurderlig i kampen mot sult og sykdom. Teknologi- og molekylærutvikling er ikke nøytral, den kan enten bli brukt til menneskets utvikling eller til ødeleggelse. Av denne grunn er det nødvendig å utvise klokskap og søke å forstå de ulike formene for anvendt teknologi ut fra *deres natur, mål og virkemidler*. Vitenskapsmenn og kvinner må derfor bruke sin forskning og sin dyktighet i menneskehetens tjeneste på en sann måte. Det innebærer å underordne seg moralske verdier og prinsipper som respekterer og fremmer menneskets fulle verdighet. Det forutsetter at forskningen og dens resultater viser nødvendig respekt for hele skaperverket.
95. Biologisk forskning og dens enorme muligheter skaper også store bekymringer. Vi er ennå ikke i stand til å vurdere hvordan ubegrenset genetisk manipulering, hensynsløs utvikling av nye former av plante- og dyreliv, og for ikke å snakke om uakseptabel eksperimentering med selve menneskelivets opprinnelse, kan forstyrre den biologiske balansen. Mennesket må ikke glemme at de evner som det har fått til å omforme verden gjennom sitt arbeid har sitt utgangspunkt i Guds opprinnelige gave; de alle ting som finnes. Mennesket må forstå sin rolle - å arbeide sammen med Gud om skapelsen.
96. Jordens ressurser er skapt av Gud for å bli brukt på en klok måte til alles beste som et felles gode. Dette gjelder også tilgang til rent vann, vann er en menneskerettighet, og må ikke bli en handelsvare. Jordens ressurser må forvaltes på en bærekraftig måte og fordeles rettferdig, de må ikke samles hos noen enkeltpersoner eller i noen land.

Fred¹⁹

97. I Bibelen forstås fred som mye mer enn fravær av krig. Fred uttrykker livets fylde. Fred er en verdi og en universell plikt som har sitt utspring i Gud. Fred er utgangspunktet for å forstå hva mennesket er og forutsetter en samfunnsorden basert på rettferdighet og nestekjærlighet.
98. Fred er en frukt av rettferdighet og trues når menneskets verdighet ikke respekteres og når samfunnet ikke er rettet inn mot det felles gode. Å forsvare og å fremme menneskerettighetene er viktig for å etablere fredfylte samfunn og en helhetlig utvikling for enkeltmennesket, folkegrupper og nasjoner.

¹⁹ Kompendium 488 - 520

99. Fred er også en frukt av kjærlighet. Sann og varig fred dreier seg mer om kjærlighet enn om rettferdighet. Dette fordi rettferdighet på sin side handler om å fjerne det som hindrer fred, mens fred er resultat av handlinger som springer ut fra kjærlighet.
100. Vold er aldri en riktig respons, vold er ondt og uakseptabel som løsning på problemer. Vold ødelegger det den hevder å forsvare; menneskets verdighet, livet, menneskets frihet. For å skape fred er det viktig å klarlegge de underliggende årsakene til væpnede konflikter, spesielt de som knytter seg til situasjoner av strukturell urettferdighet, fattigdom og utnyttelse. Disse krever handling slik at årsakene kan fjernes. *Av denne grunn finnes det et annet navn på fred, og det er utvikling.* På samme måte som det er et kollektivt ansvar å unngå krig er det et kollektivt ansvar å fremme utvikling.
101. Retten til selvforsvar er retten til å forsvare seg mot en angriper. Angrepskrig er grunnleggende umoralsk og også i strid med FN-charteret. De væpnede styrker er kalt til å forsvare det gode, sannhet og rettferdighet, og å nekte å utføre ordre som er i strid med folkeretten. Retten til å bruke makt i legitimt selvforsvar innebærer en plikt til å hjelpe de som rammes av krigshandlingene, både sårede stridende og sivile. Myndighetene og militært personell har plikt til aktivt å beskytte sivile mot krigens virkninger. Krigens folkerett og beskyttelsen av sivile respekteres i for liten grad og verden må finne nye måter å forhindre de mange overgrep som begås mot sivile.
102. Når hele folkegrupper forsøkes utradert er det en forbrytelse mot Gud og mot hele menneskeheten. Når slike gruppers overlevelse eller grunnleggende menneskerettigheter er truet har det internasjonale samfunn som fellesskap et ansvar om å gripe inn. Når alle andre midler er forsøkt har det internasjonale samfunn plikt til å avvæpne den aggressive part. Prinsippet om nasjonal suverenitet kan ikke hindre andre staters inngripen for å redde de som er uskyldige ofre.
103. Kirken arbeider for en generell, balansert og kontrollert nedrustning i verden. Den enorme økningen av våpen skaper en alvorlig trussel mot stabilitet og fred. Landenes våpenarsenal må alene baseres på hva som er tilstrekkelig for et legitimt forsvar. Masseødeleggelsesvåpen, enten det er biologiske, kjemiske eller kjernefysiske utgjør en særskilt alvorlig trussel. De som besitter slike har et enormt ansvar overfor Gud og hele menneskeheten. Kirken støtter forbud mot utvikling, oppbevaring og spredning av kjemiske og bakteriologiske våpen og våpen som ikke kan skille mellom sivile og stridende.

104. Terrorisme må fordømmes på alle vis, den viser fullstendig forakt for menneskelivet og kan aldri rettferdiggjøres fordi mennesket alltid er et mål og ikke et middel. Terrorisme er et anslag mot kjerneinnholdet i menneskets verdighet, og er en forbrytelse mot hele menneskeheten. Videre er det bespottende og blasfemisk å erklære seg som terrorist i Guds navn. Å utrope som martyr de som dør under gjennomføringen av terroristangrep ødelegger innholdet av hva martyrdom betyr.
105. Å fremme fred i verden står sentralt i Kirkens helhetlige misjon. Kirken engasjerer seg i kampen for fred gjennom bønn. Å fremme sann fred er et uttrykk for kristen tro på den kjærlighet som Gud har til alle mennesker.
106. Kirken lærer at sann fred bare er mulig gjennom tilgivelse og forsoning. Gjensidig tilgivelse må ikke utradere behovet for at rettferdighet etableres. Sannhet og rettferdighet er helt nødvendige elementer for at forsoning skal kunne skje. Til det må egnede strukturer etableres.
107. Videre er det nødvendig å fremme respekt for *retten til fred*. Denne retten oppmuntret til å bygge samfunn basert på strukturer som fremmer samarbeid og det felles gode.
108. Kirkens arbeid for fred kommer til uttrykk gjennom Kirkens verdensdag for fred 1. januar hvert år, i Kirkens arbeid i internasjonale organisasjoner, og ikke minst de mange land som er rammet av konflikt gjennom fredsarbeid i menigheter, bispedømmer og katolske organisasjoner.

Den hellige Frans av Assisi

IV. Handling²⁰

109. Sosiallæren retter seg til katolikker og alle mennesker av god vilje, alle har vi et sosialt ansvar som vi er forpliktet til å oppfylle. Ansvaret består i handling; å fremme rettferdighet og nestekjærlighet. Sosiallæren kaster lys over moralske sannheter og prinsipper som skal inspirere til handling i overensstemmelse med den enkelte kristnes kall.
110. Ved å gjøre sosiallæren tilgjengelig bidrar Kirken til å fornye kulturelle og sosiale forhold og å fornye det menneskelige samfunn. Kirken har noe viktig å si om menneskets situasjon på det individuelle, lokale, nasjonale og internasjonale plan. Kirken formulerer prinsipper²¹ og en lære som gjør det mulig å *analysere* sosiale og menneskelige realiteter, å *bedømme* disse, og å *bestemme hvordan det skal handle* for å finne rettferdige løsninger. Den enkelte troende har et ansvar i overensstemmelse med dette; å se (forstå), å bedømme og å handle.

²⁰ 521 - 573

²¹ Menneskets ukrenkelige verdighet, det felles gode og forrang for de fattige, solidaritet og subsidiaritet.

111. Kirken bekjentgjør gjennom sosiallæren evangeliets budskap og setter det inn i den virkeligheten vi lever under. Kirken ønsker at sosiallæren skal føre til en indre fornying av det moderne menneskets verdier og at dette får betydning for måten det tenker på og livsmønstrene det velger. I dagens verden er det en kløft mellom evangeliets lære og den alminnelige kultur. Kirken ønsker en ny evangelisering som har som et av sine viktigste elementer bekjentgjøringen av Kirkens sosiallære. Fundamentet er evangeliets budskap; Gud frelser alle mennesker og hele mennesket i Jesus Kristus. Sosiallæren som sosial evangelisering har som mål å opplyse, stimulere og støtte menneskets helhetlige utvikling.
112. Kirkens sosiallære bør være et sentralt punkt i kristen undervisning og dette arbeidet må styrkes. Likeledes er det viktig at de som undervises til prestekallet mottar inngående kunnskap om sosiallæren. Biskopene har det overordnende ansvaret.
113. Den enkelte troende bør ut fra eget initiativ være aktiv og gi en kristen ånd til samfunnet som han og hun lever i. Hele Guds folk har en rolle å spille i oppfyllelsen av Kirkens oppdrag og har plikt til å bekjentgjøre og bære vitnesbyrd om evangeliet. Likeledes er alle kristne kallet til å bære vitnesbyrd om sosiallæren og la denne bli til inspirasjon i måten de involverer seg i verden.
114. I *Gaudium et Spes, Vatikan II (1965)* heter det at "Det er nettopp vår tro som forplikter oss til å oppfylle våre dennesidige forpliktelser. De som tror at religion består av fromhetsøvelser og tilbedelse alene, og i oppfyllelsen av visse moralske forpliktelser, og som mener at de kan delta i jordiske affærer som om disse var helt adskilt fra det religiøse liv, tar også feil. Splittelsen mellom den tro mange bekjenner seg til, og deres daglige liv er en av de viktigste feil i vår tid. Kristne som neglisjerer sine jordiske plikter neglisjerer sine plikter overfor sin neste og Gud, og setter sin evige frelse på spill."
115. I *Sollicitudo Rei Socialis (1987)* sier Johannes Paul det slik: "Kirken har tillit til menneskeheten til tross for dens muligheter til det onde, for selv om vi har en arv av synd, er vi skapt i Guds bilde og har derfor en fundamental godhet i oss. Kristus er på en eller annen måte i enhet med hvert menneske, og Den Hellige Ånd fyller hele verden."

V. Avslutning

Sosiallæren er en uuttømmelig skattekasse for den som ønsker å utvikle større forståelse for hvordan kristenlivet på en mer helhetlig og sann måte kan smelte sammen med den enkeltes deltakelse i samfunnet rundt seg. Vi oppfordrer leserne av dette heftet til å lese originaldokumentene, disse finnes blant annet på Vatikanets nettside:

http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/encyclicals/index.htm

Også på Oslo katolske bispedømmes nettside under Kommissjonen for rettferdighet og fred finnes informative artikler om sosiallæren:

<http://www.katolsk.no/artikler/#Sosial>

Juni 2009
Caritas Norge
Bernt Ivar Gulbrandsen
Innenlandskoordinator

